

Geschiedenis Proeflessen

Leerling Groep 6

Thema 5 – Oorlog en opnieuw beginnen

Als je ouder wordt, kun je niet alles meer bijbenen. Er gebeurt ook zoveel op de wereld. Soms kom ik handen tekort. Ik kon vroeger gemakkelijk professor in alles zijn. Maar nu kijk ik toch uit naar jonge mensen die mij kunnen opvolgen. Het lijkt mij iets voor jou! Ik ga je natuurlijk goed opleiden en je alles leren wat je voor mijn werk nodig hebt.

In de zomer van 1779 kwam het schip de Woestduyn terug uit Nederlands-Indië. Het ruim zat vol peper, nootmuskaat en kruidnagels. En vlak voor het schip de haven van Vlissingen zou bereiken voer het op een zandbank en verging. Op het strand spoelde de lading aan. Daar was ook een kistje bij met botten van een bijzondere vogel. Dat kistje kwam eerst in het stadsmuseum. Later werd het vergeten en het bracht jaren door op zolders en in kelders. Kortgeleden werd het teruggevonden en ze vroegen mij van de botten een geraamte te maken.

De botten van een dode dodo

'Ze zeggen dat het de botten van de dodo zijn', zei Mista Pappolotou, mijn assistente. 'Ken jij dat beest, professor?'

'Ik heb ervan gehoord,' zei ik. 'Het was een vogel die niet kon vliegen. Je kon ze zo vangen. En dat deden de zeelui in de zeventiende eeuw dan ook. Zo lang tot er geen een meer overbleef.'

Het treurige was dat de dodo's alleen op het eiland Mauritius leefden. Toen ze daar dood waren, was de dodo als diersoort meteen uitgestorven. Een opgezette dodo is ook nergens op de wereld bewaard. Er zijn alleen een kop, wat botten en een paar tekeningen. Niemand weet dus precies hoe het dier eruitgezien heeft. Daarom had het museum ons natuurlijk ook het kistje gestuurd.

Of professor Argus Clou het geraamte even in elkaar kon zetten? Dan hadden ze in ieder geval wat! Maar goed, het leek mij een leuke opdracht. Als kind verzamelde ik al botjes van dieren. Op mijn kamer staat nog altijd het **GERAAMTE** van een muis.

Mista had in de **oranje** kamer alles op een tafel uitgestald. Ze joeg Jules weg, die er al met een eeuwenoud bot vandoor wilde. Mista stak haar neus in de kist.

'Ik zie een man met
lang meisjeshaar.'

'Ik ruik een vreemd geurtje', zei ze.
'Helemaal niet zeventiende-eeuws.
Het lijkt wel aftershave.'
Ze liep op mij af en snuffelde bij
mijn oor. Het voelde alsof er
duizend miertjes over mijn rug
liepen. 'Het is niet jouw geurtje', zei
Mista. 'Heb je trouwens de letters
op de binnenkant van het deksel
gezien?'

'Dat is vast van iemand die op
dat gestrande schip zat', zei ik.
'Kapitein I.M. Hij heeft die botten
natuurlijk meegenomen.'

Mista wilde weten of mijn
Argusscoop ook de geschiedenis van
de kist kon uitzoeken. Wat die kist
had meegemaakt. Of van wie hij
geweest was. 'Wel de ouderdom van
het **HOUT**', zei ik. 'En het DNA
van de dodo. Misschien iets van die
kapitein I.M. als er nog huidschilfers
of opgedroogd spuug van hem te
vinden zijn.'

'Ik kan dat zonder een ingewikkelde
Argusscoop', zei Mista. 'Als ik iets
vasthoud, zie ik soms wat erbij
hoort. Gewoon op mijn gevoel.'
'Dan heb je een bijzondere gave',
vond ik. 'Vertel eens, wat zie je dan
bij dat kistje?'

Mista legde haar hand op het deksel
en deed haar ogen dicht. 'Ik zie een
man met lang meisjeshaar,' zei ze.
'Hij heeft een baard en heel blauwe
ogen. Hij lijkt wel een beetje op jou,
professor. Maar hij heeft een pet op
en geen hoed. Het zal die kapitein
toch niet zijn?' Ze knipoogde.

We moesten lachen. Jules sprintte
door de kamer. Hij had een botje
dwars in zijn bek. 'Ik krijg ineens
haast,' zei ik. 'Wil jij in de archieven
uitzoeken hoe het zat met de
Woestduyn? Dan begin ik vast met
het geraamte.'

'Soms namen ze een dodo mee naar huis', vertelde ze. 'Maar in Nederland gingen ze allemaal dood. Je kon een dodo niet als een kip in een hokje doen.'

'Soms namen ze een dodo mee naar huis.'

Ik legde eerst de botten op hoopjes. Alle halswervels bij elkaar, de ribben, de pootstukken. Daarna ging ik het geraamte opbouwen. Het was moeilijk, ook omdat het de botten van twee dieren leken te zijn. Ik zette eerst de halswervels met koperdraadjes aan elkaar. Ik lijmde en plakte, verbond botten met draadjes. Langzaam groeide er iets bijzonders op de werktafel. Twee poten, een romp en een lange hals met aan het eind de kop en de snavel.

Mista zocht op internet informatie over de schepen die in de zeventiende eeuw naar Indië voeren. Af en toe bracht ze me een nieuwtje. Dat ze de bemanningslijst had gevonden. Dat de kapitein Izak Muisoor heette. Precies de naam waar de letters I.M. bij pasten dus. Ze vond de route van de schepen en wat ze uit Nederlands-Indië haalden. Ze wist ook de plekken waar ze stopten voor vers voedsel. Daar hoorde Mauritius bij, het eiland waar de dodo leefde.

De middag was al bijna voorbij toen ik de vogel in elkaar had. Er waren nog wel wat botjes overgebleven. En er ontbraken er ook een paar. Maar die had Jules denk ik onder de pauwenstoel verstopt. Al met al stond er wel een vreemde vogel op de tafel. We keken er peinzend naar. Ik had al veel eerder gedacht dat er iets niet klopte. Maar nu het skelet af was viel het pas duidelijk op.

Mista had er een paar oude tekeningen bijgehaald. De kromme snavel die over de ondersnavel schoof, leek goed. Maar de dodo had geen lange hals en ook niet zulke lange poten. Mista durfde het te zeggen: 'Dit is helemaal geen dodo, professor.'

'Maar wat is het dan wel? Een ander dier kun je met deze botten niet maken. Ik bedoel: als er vijftien halswervels op tafel liggen, krijgt het skelet vanzelf een lange hals.'

Ik haalde mijn Argusscoop erbij. Met de **Oudheidsmeter** vond ik al snel dat de botten geen eeuwen oud waren. Het kruimelgehalte en de bleekkleuring gaven een veel kortere tijd aan. Ik zette een foto van het geraamte in de Beeldvergelijker. Die vond nergens een tekening die bij onze dodo paste. Toen maakte ik aparte foto's van de kop, de snavel, de poten en liet mijn Argusscoop weer zoeken. En nu vond hij overal stukjes vogel die wel pasten. Na een kwartier wist ik het zeker. Voor mij stond het geraamte van een dier dat niet bestond. Het was een gansachtig beest, met een reigernek, een adelaarsnavel en kalkoenpoten. 'Misschien is het een dier dat nog nooit ontdekt is', zei Mista. 'Of een dier dat al uitgestorven was voor we hem konden ontdekken?' 'Ik weet het niet, professor.'

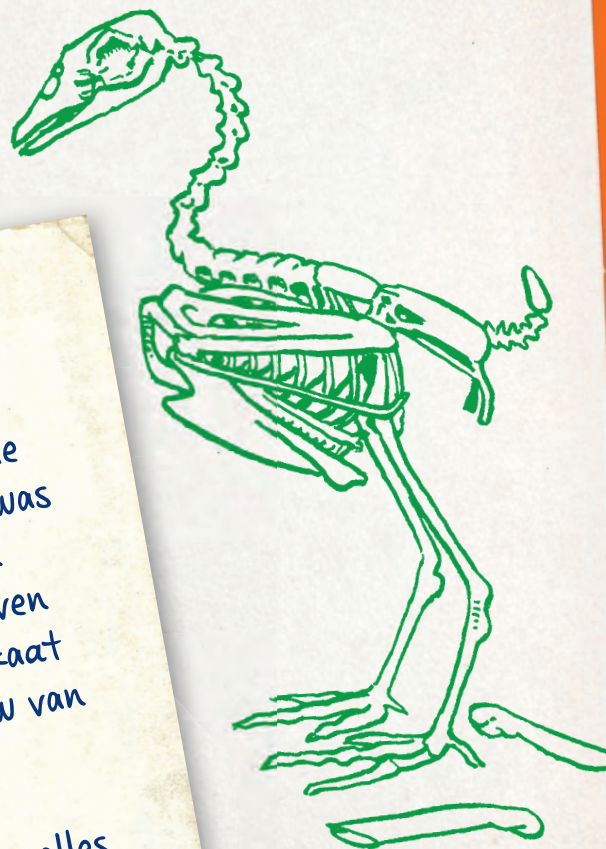
Jules zat op het Griekse beeld zonder hoofd en blafte. Op dat moment belde de directeur van het museum. Mista nam op en luisterde. Ik zag haar ogen groot worden. Bij haar mondhoek kwam het kuiltje dat ik zo mooi vind. Even later bracht ze het bericht over. 'Ze hebben per ongeluk verkeerde botten in de kist van Izak Muisoor gedaan', zei ze. 'Morgen brengen ze de echte dodobotten. Ze zeggen dat het geen grap is, maar ik hoorde ze daar wel lachen.'

Ik haalde even diep adem. Toen zei ik uit de grond van mijn hart: 'Ze houden ons voor de gek, Mista! Schrijf ze gauw een brief. We laten ons niet kennen!'

Geachte grapjanussen van het museum,

De door u aangeleverde botten zijn van de argusjuul, die leefde op het eiland Pappelos in de Natte Oceaan. Het was een roofzuchtig snaveldier dat voornamelijk leefde van reigeroortjes en kalkoenteentjes. De vogel is uitgestorven doordat de beestjes te veel peperkorrels en nootmuskaat aten. Uitvoerig rapport en foto's van de skeletopbouw van de argusjuul (*jocus perfectus*) volgen.

Hartelijke groet van Argus Clou, professor in alles

GESCHIEDENIS

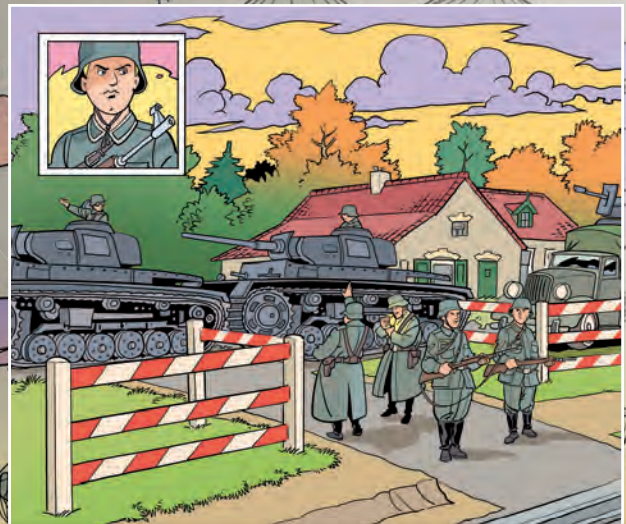
GROEP **6** LESBOEK
THEMA 5

les 1 – Oorlog in ons land

Hoe konden de Duitsers de baas worden in Nederland?

Op een vrijdagochtend in mei werden in het hele land kinderen wakker van het aanhoudende gebrom van vliegtuigen. Het was vier uur 's ochtends en nog niet helemaal licht.

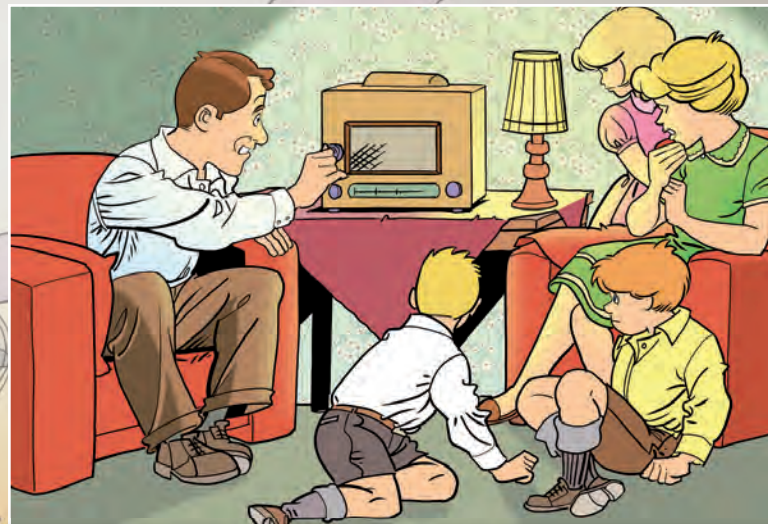
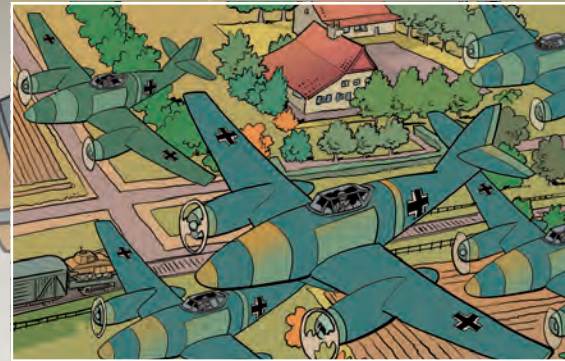
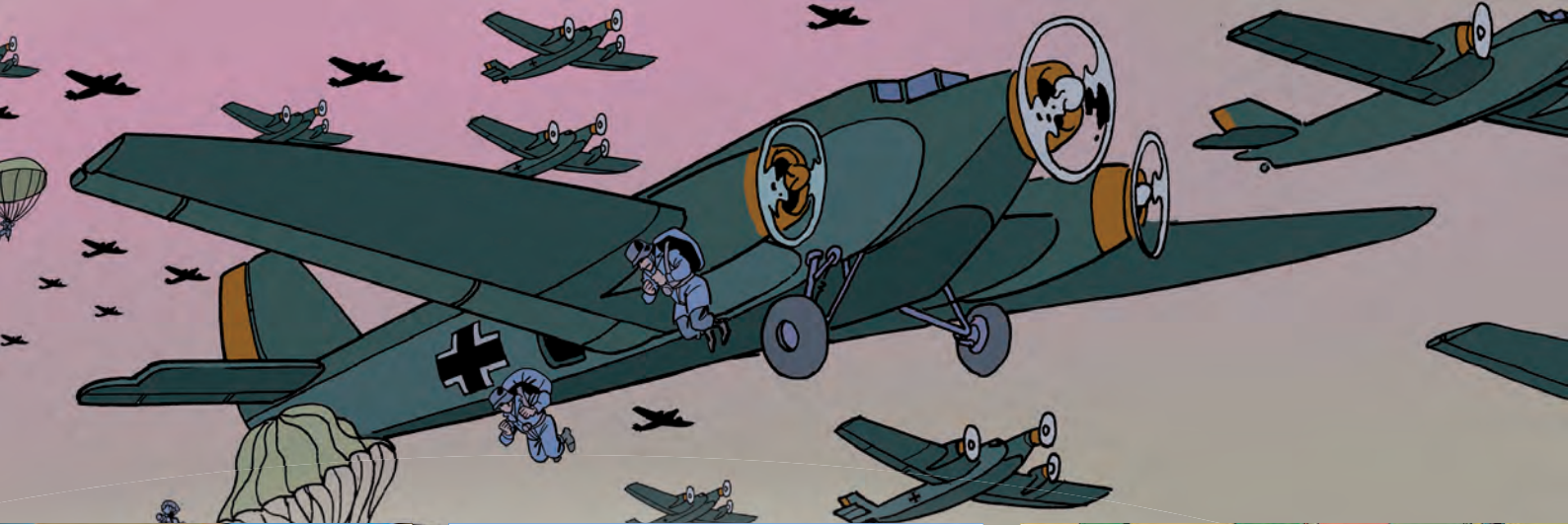
Wat gebeurde er?

Op 10 mei 1940 vielen de Duitsers Nederland binnen. In eindeloze rijen kwamen Duitse vliegtuigen over de grens. Aan de vliegtuigen waren legertreinen vol soldaten voorafgegaan. Na de vliegtuigen volgden de tanks.

Parachutisten

De Duitse vliegtuigen lieten parachutisten neer en al snel werd er overal in Nederland gevochten. Nederlandse soldaten bliezen bruggen op, zodat de Duitsers niet verder konden. Op de radio las een nieuwslezer een tekst van koningin Wilhelmina voor. Nu wisten mensen het zeker. De oorlog was voor Nederland begonnen.

Gevechten

Er was geen school. Iedereen zat thuis bij de radio om te horen wat er gebeurde. De Duitsers deden hun best om vliegvelden in te nemen en sommige Nederlanders probeerden via IJmuiden op schepen naar Engeland te vluchten. De Duitsers trokken steeds verder op.

Bombardement

Het Nederlandse leger was niet sterk genoeg en verloor slag na slag. Maar op sommige plekken hield het leger langer stand. Op dinsdag 14 mei bombardeerden de Duitsers Rotterdam. In tien minuten tijd was de stad in een brandende puinhoop veranderd. Die avond gaf de Nederlandse regering zich over.

les 1 – Oorlog in ons land

1

Hoe kon het gebeuren?

- Ongeveer tien jaar voordat de Duitsers ons land binnenvielen, raakte de **economie** in een **crisis**.
- * De economie is alles in een land wat met geld te maken heeft. En daar ging het slecht mee. De crisis begon in Amerika. Daarna ging het ook in Nederland mis. Het ging slecht met bedrijven. Ze hadden minder werk. Daardoor werden veel mensen **werkloos**: ze raakten hun baan kwijt.

op zoek naar werk

2

Crisis in Duitsland

Ook in Duitsland was de economie in een crisis en veel mensen hadden geen baan. Heel veel mensen waren erg arm. De regering kon er weinig aan veranderen.

- * **Adolf Hitler** beloofde dat hij alle economische problemen zou oplossen. In 1933 werd hij met zijn partij in de regering gekozen. Al snel veranderde hij de wetten zo dat hij alle macht in Duitsland in handen had.

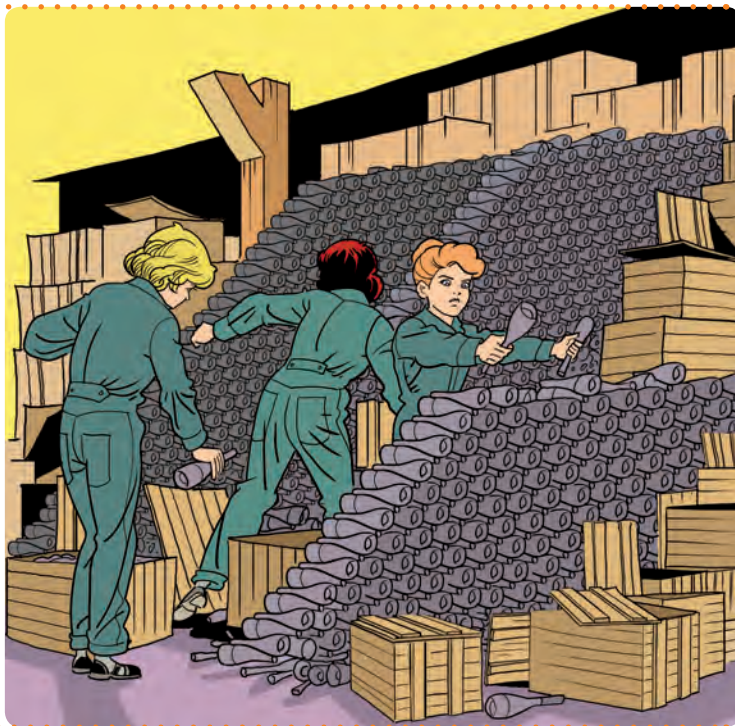
Hitler sprak zo overtuigend dat veel mensen hem geloofden.

Andere plannen

Met de economie in Duitsland ging het nu inderdaad goed. Hitler liet autowegen bouwen en in fabrieken liet hij allerlei wapens maken. Daardoor hadden veel mensen weer werk. Maar ondertussen schakelde Hitler alle tegenstanders in zijn land uit. En met die wapens en autowegen had hij andere plannen: hij gebruikte ze om andere landen te veroveren.

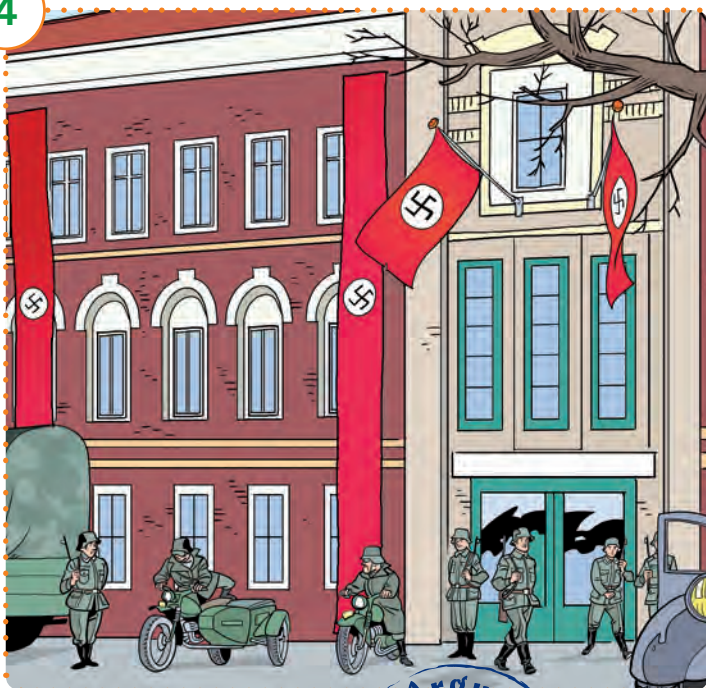
Hitler liet wapens maken voor zijn leger.

Hoe reageerden de Nederlanders?

- * Op 10 mei 1940 **bezette** Hitler Nederland, hij veroverde ons land. Op dat moment begon voor ons land
- * de **Tweede Wereldoorlog** en die zou vijf jaar duren. Er waren mensen die dachten dat Hitler het leven in Nederland beter zou maken. Ze waren blij met de bezetting. Anderen waren woedend en werkten de Duitsers tegen. Maar de meeste Nederlanders deden niets en probeerden gewoon door te leven.

Duitsers in bezet Nederland

Om te onthouden

- * de economie
- * de crisis
- * werkloos
- * Adolf Hitler
- * bezetten
- * de Tweede Wereldoorlog

les 2 – Wat te doen?

Waarom is Anne Frank zo beroemd geworden?

Het werd oorlog in Nederland en dat was voor sommige mensen erger dan voor andere. Hitler vond dat bepaalde groepen moesten worden opgepakt.

1

Wie krijgen de schuld?

Toen Hitler aan de macht kwam, begon hij meteen zijn tegenstanders uit te schakelen.

- * En ging hij Joden vervolgen. **Joden** zijn mensen die tot het Joodse volk behoren. Hitler gaf hun de schuld van alles. Hij zei dat ze een slecht soort mensen waren.
- * Dat is **discriminatie**: een groep mensen slechter vinden dan een andere. Maar veel Duitsers waren het met Hitler eens.

In Duitsland werden de ruiten van Joodse winkels ingegooid.

2

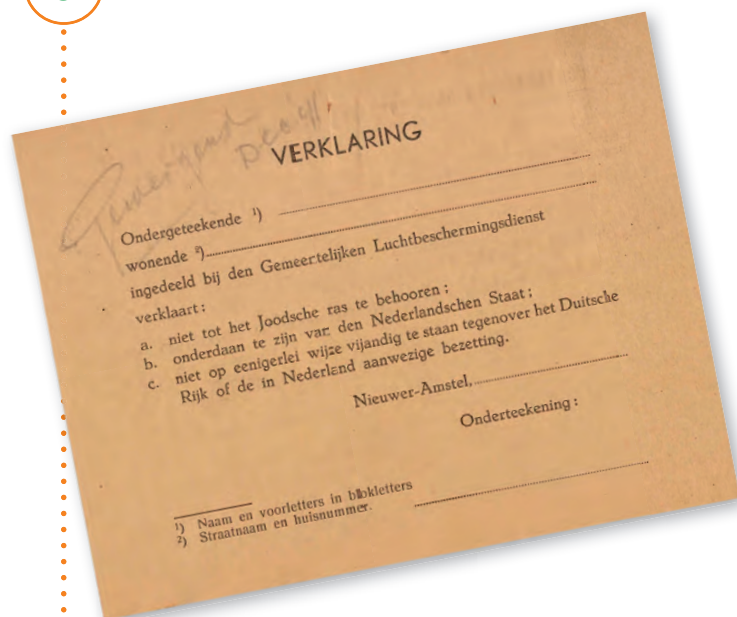
Hoe ging dat in Nederland?

Voor de Tweede Wereldoorlog woonden er veel Joden in Nederland. Toen Nederland door de Duitsers werd bezet, voerden de Duitsers

- * vanaf het begin **anti-Joodse maatregelen** in. In augustus 1940 kreeg de Nederlandse overheid te horen dat Joden niet meer voor de overheid mochten werken. Vanaf september 1940 mochten Joden geen spullen meer verkopen op de markt in Amsterdam.

de markt in de Tweede Wereldoorlog

3

een niet-Joodverklaring

Stap voor stap

De Duitsers voerden de anti-Joodse maatregelen stap voor stap in. Ze wilden kijken hoe de Nederlandse bevolking zou reageren. In oktober 1940 moesten alle ambtenaren een verklaring ondertekenen, waarin stond dat ze niet Joods waren. Ambtenaren werken voor het land, voor de gemeente of voor de regering. Joodse ambtenaren konden die verklaring natuurlijk niet ondertekenen. Zij werden ontslagen.

4

Dat was pas het begin

Een jaar later was het voor Joden verboden om naar openbare plaatsen te gaan. Ze mochten dus niet meer naar het zwembad, de bioscoop of een park. In 1942 moesten Joden verplicht een gele ster op hun kleren *

dragen: de **Jodenster**. Zo kon iedereen zien dat ze Joods waren. Dit soort maatregelen is discriminerend: dat een groep mensen iets wel mag, en een andere niet.

Ook de kinderen moesten een Jodenster dragen.

Dit is een kopie van:
Lesboek, pagina 85

les 2 – Wat te doen?

5

Vluchten?

* **Anne Frank** was een Joods meisje. Ze woonde eerst in Duitsland. Ze was met haar familie naar Nederland gevlucht, toen Hitler de baas werd in Duitsland. De vader van Anne begreep dat het voor Joden in Duitsland heel slecht zou worden. En nu woonden ze in Nederland, en ging het ook hier mis. Ook hier kwamen er maatregelen tegen Joden. Maar het was te laat om te vluchten voor Anne en haar familie.

In Nederland kwamen ook anti-Joodse maatregelen.

6

Een andere oplossing

De vader van Anne bedacht daarom een andere oplossing. De familie Frank ging

* **onderduiken**. Dat betekent dat ze ergens verstopt gingen wonen, waar niemand hen kon vinden. Haar vader had een plek in een verborgen gebouw achter zijn kantoor gemaakt: het achterhuis. Vrienden zorgden ervoor dat ze eten kregen. Andere mensen dachten dat de familie Frank op reis was.

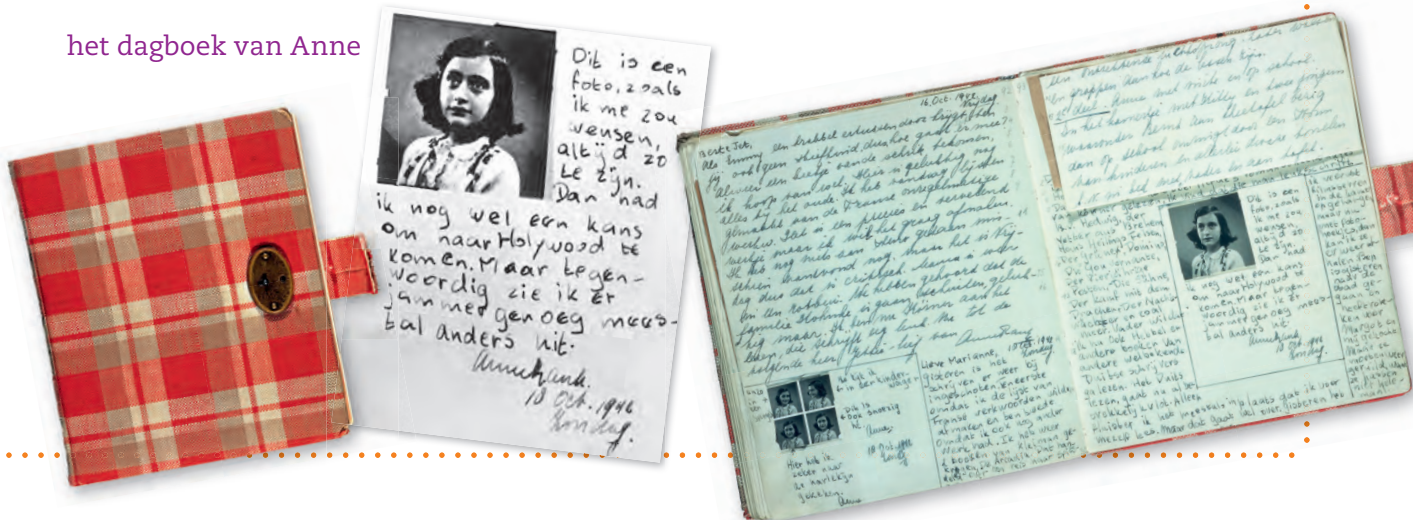
het achterhuis: een geheim huis achter een kantoor

Stil zijn

Anne mocht nooit meer naar buiten en overdag moest ze stil zijn. Anders konden de mensen in het kantoor haar horen. Voor haar verjaardag had Anne een dagboek gekregen. Dat hield ze ook bij in het achterhuis. Anne schreef daarin hoe het was om onder te duiken en wat ze meemaakte. Maar het onderduikadres werd verraden. Anne en haar familie werden opgepakt door de Duitsers.

het dagboek van Anne

Wereldberoemd

- * In mei 1945 werd Nederland **bevrijd** door Amerikaanse en Canadese soldaten. Maar voor Anne Frank was het te laat. Ze stierf in Duitsland. Haar dagboek werd gevonden en het werd in heel veel landen uitgegeven. Mensen over de hele wereld lezen het. Daardoor wisten ze hoe verschrikkelijk het leven voor Joden in de oorlog was. Zo werd Anne wereldberoemd na haar dood.

Het dagboek van Anne wordt over de hele wereld gelezen.

Om te onthouden

- * de Joden
- * de discriminatie
- * de anti-Joodse maatregelen
- * de Jodenster
- * Anne Frank
- * onderduiken
- * bevrijden

Dit is een kopie van:
Lesboek, pagina 87

les 3 – Op bezoek bij Drees

In mei 1945 was Nederland weer vrij. De Duitsers waren verslagen. Hoe ging het verder met Nederland toen de oorlog was afgelopen?

Vrij, hoera!?

De oorlog was voorbij.
De mensen vierden feest.
Maar er was ook veel verdriet.
Veel mensen waren gedood.
Veel gezinnen hadden geen
huis meer. En in elke stad
of dorp was wel wat kapot.
De brug. De weg naar de grote
stad. De kerk. Veel fabrieken
waren geplunderd. Of waren
door de Duitsers voor iets
anders gebruikt. In de winkels
kon je nog bijna niks kopen.
Hoe moest het nu verder?

Soms kunnen kleine dingen in de geschiedenis heel belangrijk worden. Een theevisite bijvoorbeeld. Door deze visite in de jaren vijftig werd Nederland zoals het nu is. Wat er precies gebeurd is? Dat weet je bij gebeurtenissen uit het verleden niet altijd zeker. Maar jij gaat het uitzoeken.

Waarschijnlijk door een fout van de Amerikanen was het centrum van Nijmegen compleet verwoest. Zo zag de stad eruit in 1944. Hoe moest dit ooit weer goed komen?

De eerste jaren na de oorlog was de ellende niet meteen over. Suiker kon je alleen met bonnen kopen. Koffie kon je pas in 1952 weer 'gewoon' in de winkel kopen, zo veel je wilde.

Bouwen

Alles moest opnieuw worden opgebouwd. En iedereen ging hard aan het werk om het voor elkaar te krijgen.

- * Dat werd de **wederopbouw** genoemd. De minister-president van Nederland,
- * **Willem Drees**, vroeg aan de mensen om nog iets te doen: zuinig zijn. Er werd afgesproken dat de mensen voorlopig moesten werken voor een laag loon. Zo konden fabrieken goedkoop producten maken. En die kon Nederland goed verkopen aan andere landen. Ook werden er veel huizen gebouwd. Snel en goedkoop. Nederland kreeg ook hulp. Amerika leende Nederland veel geld. Met dat geld werden bruggen, wegen en fabrieken weer opgebouwd.

De mensen kregen een tijd weinig loon. Ze moesten dus zuinig leven. Niemand ging op vakantie. In huizen stonden geen mooie spullen. Kinderen kregen geen nieuwe kleren en weinig snoep. Op een kinderfeestje was er voor elk kind één lolly. Dan was het groot feest!

Dit is een kopie van:
Lesboek, pagina 89

les 3 – Op bezoek bij Drees

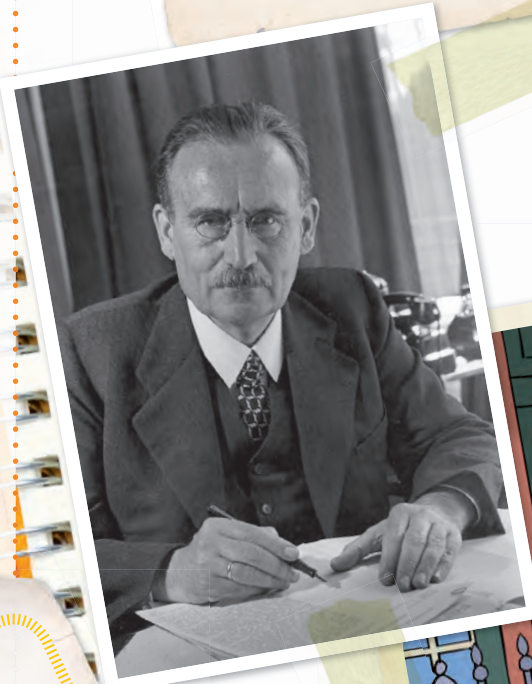
Armoede

Door de wederopbouw ging het beter met Nederland. Maar veel mensen waren nog steeds heel arm. Zo arm dat ze bijna niet konden leven. Bijvoorbeeld oudere mensen. Door de oorlog en de crisis waren ze alles kwijtgeraakt. En hadden ze niet kunnen sparen voor hun oude dag, als ze oud waren en niet meer werkten. Ook mensen zonder werk hadden helemaal niets. In die tijd waren zij afhankelijk van liefdadigheid. Vaak werd dat geregeld door de kerk.

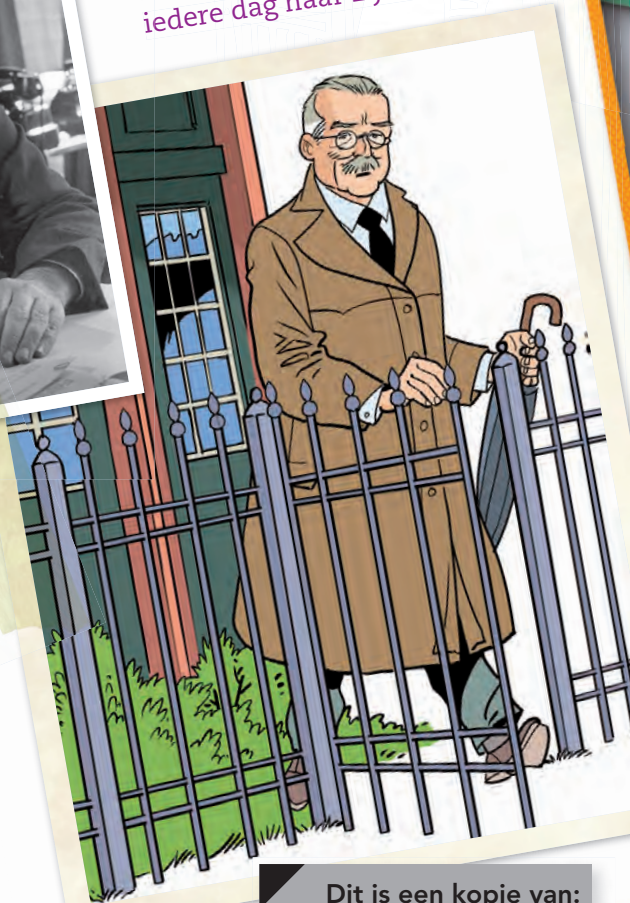

Wetten

- Willem Drees kwam in 1947 met een plan: de Noodwet Ouderdomsvoorziening.
- * Deze wet heet nu **Algemene ouderdomswet (AOW)**. Elke Nederlander krijgt vanaf zijn 65ste jaar geld van de regering. In 1947 kreeg een echtpaar ongeveer acht euro per week. Daar kon je toen van leven, maar veel was het niet.
 - * In 1949 kwam er ook een wet voor werklozen: de **Werkloosheidswet (WW)**. Deze wet zorgt ervoor dat je geld krijgt als je je baan kwijtraakt.

'Vadertje Drees' liep iedere dag naar zijn werk.

Willem Drees was minister-president van 1948 tot 1958. Hij werd 'vadertje Drees' genoemd. Omdat hij zo goed voor het land zorgde, net zoals een vader voor zijn gezin zorgt.

St Pancras 21-3-1954.

Hooggeachtte.. Sachtje Drees:
Laat ik nu maar met de deur
in huis vallen. U moet n.l. weten ik
heb twee vrouwelijke oude van dagen
bij mij op visite gehad. En natuur-
lijk werd er in't gesprek gemoed.
Want ze waren beiden zo dankbaar
over het geen u voor hun tot stand
hebt gebracht. Ze kwamen ze met een
voorstel tot mij, of ik uit naam van
hun beiden, de aller Hartelijkst
bedanken wilde voor hun gemoetvolle
dagen, zelf kunnen zie dat niet schrij-
ven. Dus heb ik mij bereid verklaard
met dit verzoek, uit naam van
Wid Hasten. 77 jaar
en
Wid Ebbevis. Hasten. 79 jaar
Beiden woonachtig aan de
Langedijk.

Willem Drees was
101 jaar oud toen hij stierf.
Hij heeft meer dan 35 jaar
AOW gehad!

G

Veel oude mensen schreven
meneer Drees een brief. Ze waren
zo blij! Door de wet hoefden ze in
elk geval geen honger te lijden.

1

Weer in gevecht

De oorlog was voorbij.
En niemand hoefde meer
honger te lijden. Daar had de
regering voor gezorgd. Maar
de regering kreeg nog een
taak: vechten tegen het water.
Want in de nacht van 31 januari
1953 gebeurde er een ramp.
Het water van de Noordzee
bleef stijgen. De dijken in
Zeeland konden het water
niet tegenhouden. Heel veel
dorpen in Zeeland liepen onder
water. Er verdronken heel veel
mensen. En zeventigduizend
mensen hadden geen huis
* meer. Na de **watersnoodramp**
kwam de regering met een
plan. Dit plan moest ons land
voortaan beschermen tegen
het hoge water, met nieuwe
dammen en veel hogere dijken.

H

Nederland ligt lager dan de zeespiegel. Goede dijken
zijn dus heel belangrijk. Na de oorlog met de Duitsers
begon een ander gevecht: een gevecht tegen de zee.

Om te onthouden

- * de wederopbouw
- * Willem Drees
- * de Algemene Ouderdomswet (AOW)

- * de Werkloosheidswet (WW)
- * de watersnoodramp

Dit is een kopie van:
Lesboek, pagina 91

les 4 – Nieuwe Nederlanders

Waarom hebben veel Nederlandse kinderen familie in het buitenland?

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde er veel in Nederland. Niets was meer hetzelfde. De Nederlanders zaten niet bij de pakken neer.

1

Een succes

Wederopbouw betekent het land opnieuw opbouwen en dat deed Nederland goed. De regering had allerlei maatregelen bedacht en die werkten. Amerika zag hoe hard de Nederlanders werkten en hoe goed ze hun best deden. Nederland hoefde daarom de lening niet terug te betalen aan Amerika. Het ging goed met de economie en de wederopbouw was een succes.

Hier worden vernielde gebouwen weer opgebouwd.

2

Een nieuw leven

Maar voor een grote groep mensen stond het leven op de kop na de Tweede Wereldoorlog. Ze wilden graag in een ander land opnieuw beginnen. Zij lieten Nederland achter zich en bouwden ergens anders een nieuw bestaan op. Sommigen gingen naar Canada, anderen naar Nieuw-Zeeland of Australië. En ook daar moest keihard gewerkt worden voor een nieuw leven.

Ze kunnen niet wachten om naar Canada te gaan!

3

Niet zulk leuk werk

Het ging vanaf 1960 zo goed met de economie dat er niet genoeg mensen waren om al het werk te doen. Alle Nederlanders hadden een baan en toch waren er nog veel banen over. Dat waren vaak niet de leukste banen. Schoonmaakwerk of aan de lopende band in de fabriek, dat was zwaar werk. Er werden mensen gezocht in andere landen die dat werk wilden doen.

Arbeiders komen aan in Nederland.

4

Terug naar huis

- * Er kwamen **gastarbeiders**. Het woord zegt het al: het was de bedoeling van de regering dat deze werknemers een poosje in Nederland zouden werken en dat ze dan weer terug naar hun eigen land zouden gaan. En dat gebeurde ook. Er kwamen mannen uit Spanje en Italië om hier te werken. Ze woonden hier in pensions en na een poos keerden ze weer terug met het geld dat ze verdiend hadden.

Gastarbeiders woonden vaak samen in een pension.

Dit is een kopie van:
Lesboek, pagina 93

les 4 – Nieuwe Nederlanders

5

Een tweede groep

Maar er was nog steeds veel werk en daarom bleven bedrijven op zoek naar gastarbeiders. Er kwam een tweede groep. Deze mannen kwamen uit Marokko en Turkije. Ze lieten hun vrouw en kinderen achter om hier te komen werken. Omdat ze hun gezin misten, lieten ze hen vaak overkomen. De vrouwen en kinderen raakten hier ook gewend en ze bleven in Nederland wonen.

alleen terug voor de zomervakantie

6

Meer nieuwkomers

De gastarbeiders waren niet de enigen die naar Nederland kwamen. Na de Tweede Wereldoorlog was er nog steeds oorlog, alleen niet in Nederland. Daarom

- * kwamen er **vluchtelingen** uit oorlogsgebieden om in dit veilige land te wonen. Er kwamen ook mensen uit de (voormalige) koloniën: Suriname, de Antillen en Indonesië.

Vluchtelingen worden opgevangen.

7

Lekker eten!

Al die nieuwkomers namen hun eigen gewoontes, taal en cultuur mee. Dat heeft Nederland veranderd. Er zijn nu Chinese restaurants, er worden moskeeën gebouwd, er klinkt Turkse muziek en er worden nieuwe feesten gevierd. Op veel scholen is het Suikerfeest een feest dat samen gevierd wordt, zoals Sinterklaas of Kerstmis. In de winkel zijn producten uit veel verschillende landen te koop.

De hele school viert Suikerfeest!

8

Veranderd land

Veel kinderen worden tweetalig opgevoed. Op school spreken ze Nederlands, thuis de taal van het land van hun ouders. De nieuwkomers waren lang niet altijd wit, zoals de mensen die hier al eeuwen wonen. Na de Tweede Wereldoorlog zijn er veel Nederlanders bijgekomen met verschillende huidskleuren. Daarom wordt Nederland * een **veelkleurig** land genoemd.

Nederland wordt een veelkleurig land genoemd.

Om te onthouden

- * de gastarbeider
- * de vluchteling
- * veelkleurig

Dit is een kopie van:
Lesboek, pagina 95

les 5 – Kijkplaat

Dit is een kopie van:
Lesboek, pagina 97

GESCHIEDENIS

GROEP **6** WERKBOEK
THEMA 5

les 1 – Oorlog in ons land

1

Hoe kon het gebeuren?

1a Wat wordt er bedoeld met economie? Kruis het goede antwoord aan.

- ☐ geld uitgeven
- ☐ alles in een land wat met geld te maken heeft
- ☐ alle bedrijven in een land
- ☐ alle belastingen in een land

1b Wat gebeurde er in Nederland door de crisis in de economie?
Omcirkel de goede antwoorden.

Nederlanders raakten hun **baan** / **geld** kwijt,

omdat het **goed** / **slecht** ging met de bedrijven.

2

Crisis in Duitsland

2a Hoe kwam Hitler in de regering? Vul in.
Kies uit: **baan – arm – stemmen – oplossen**.

In Duitsland hadden veel mensen geen

Heel veel mensen waren erg

Hitler zei dat hij de problemen kon

Daardoor kreeg zijn partij veel

2b Hoe kreeg Hitler alle macht? Omcirkel de goede antwoorden.

In **1933** / **1940** werd Hitler in de regering gekozen.

Hij veranderde de **verkiezingen** / **wetten**.

Daardoor werd hij **heel** / **minder** machtig.

3

Andere plannen

3a Waardoor ging het beter met de economie in Duitsland?

Kruis de goede antwoorden aan.

- ☐ Er was werk in de wegenbouw.
- ☐ Iedereen kreeg geld van de overheid.
- ☐ Er was werk in de wapenfabrieken.
- ☐ Rijke mensen verhuisden naar Duitsland.

3b Wat deed Hitler met zijn tegenstanders?

.....

3c Wat hoort bij elkaar? Trek lijnen.

het leger
sterker maken

het leger snel
vervoeren

4

Hoe reageerden de Nederlanders?

4a Wanneer begon in Nederland de Tweede Wereldoorlog?

Omcirkel het goede antwoord.

9 september 1939 / 10 mei 1940 / 15 mei 1945

4b Welke uitspraak hoort bij wie? Trek lijnen.

Kees werkt met
de Duitsers samen.

Jan werkt de
Duitsers tegen.

Maartje zet haar
oude leventje voort.

'Ik blijf gewoon naar
mijn werk gaan.'

'De Duitsers zorgen ervoor
dat ik het goed heb.'

'Ik zal die Duitsers
een lesje leren!'

Dit is een kopie van:
Werkboek, pagina 77

les 2 – Wat te doen?

1

Wie krijgen de schuld?

1a Aan wie gaf Hitler de schuld van alle problemen?

.....

1b Sarah zegt: 'Ik word gediscrimineerd!' Wat bedoelt Sarah hiermee?
Kruis het goede antwoord aan.

- ☐ Mensen behandelen haar beter dan anderen.
- ☐ Mensen behandelen haar net zo goed als anderen.
- ☐ Mensen behandelen haar slechter dan anderen.
- ☐ Mensen geven haar te weinig aandacht.

1c Kun jij een voorbeeld geven van discriminatie? Leg je antwoord uit.

.....

.....

.....

2

Hoe ging dat in Nederland?

2a Wat veranderde er meteen na de Duitse bezetting voor de Joden in Nederland? Kruis het goede antwoord aan.

- ☐ Ze werden gearresteerd.
- ☐ Ze kregen de beste baantjes.
- ☐ Er kwamen anti-Joodse maatregelen.
- ☐ Er veranderde niks.

2b Hoe zie je dat deze foto is genomen tijdens de Duitse bezetting? Zet een cirkel op de foto waaraan je dat ziet.

3

Stap voor stap

3a Vul in. Kies uit: **niet-Jood verklaring – reageren – ambtenaren – maatregelen.**

De Duitsers voerden hun stap voor stap in.

Zo konden ze zien hoe de Nederlanders zouden

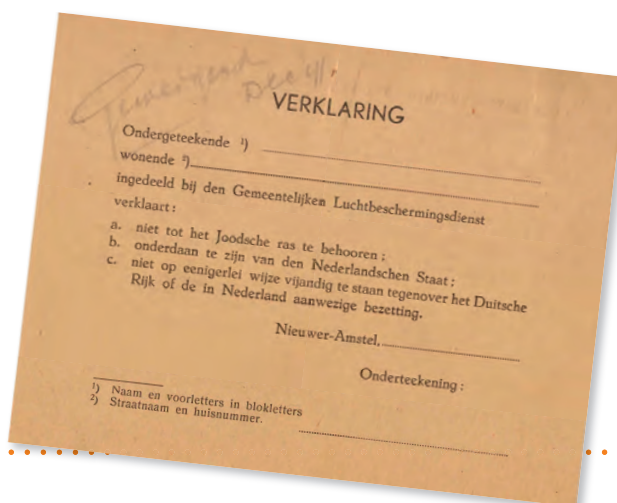
Alle Nederlanders moesten in oktober 1940 een

ondertekenen. Joodse werden ontslagen.

3b Welke woorden horen bij het plaatje?
Omcirkel deze woorden.

discriminatie / ambtenaar

Engeland / geallieerden

4

Dat was pas het begin

4a Welke anti-Joodse maatregel zie je op het plaatje?

.....
.....

4b Zwembaden waren verboden voor Joden. Schrijf nog twee plaatsen op die verboden waren.

1
2

les 2 – Wat te doen?

5

Vluchten?

5a Waar woonde Anne Frank eerst? Waar later? Vul in.

Anne Frank woonde eerst in Toen Hitler daar de baas werd, vluchtte ze met haar familie naar

5b Waarom vluchtten Anne Frank en haar familie? Leg uit.

.....
.....

6

Een andere oplossing

6a Wat is onderduiken? Kruis het goede antwoord aan.

- ☐ verstopt wonen
- ☐ een vals adres opgeven
- ☐ ergens wonen waar het niet mag

6b Hoe heette de plek waar Anne en haar familie gingen onderduiken?

.....

6c Wat heeft het plaatje met onderduiken te maken? Leg uit.

.....
.....
.....

7

Stil zijn

7a Wat gebeurde er eerst? Wat gebeurde daarna?

Zet de zinnen in de goede volgorde.

Zet de nummers 1 tot en met 4 ervoor.

- ☐ Anne en haar familie gingen onderduiken.
- ☐ Anne werd opgepakt.
- ☐ Anne schreef in haar dagboek hoe het was om onder te duiken.
- ☐ Anne werd verraden.

7b Wat staat er in het dagboek van Anne Frank?

Kruis de goede antwoorden aan.

- ☐ Hoe het was om onder te duiken.
- ☐ Hoe het was om naar school te gaan als Joods meisje.
- ☐ Wat ze meemaakte in het achterhuis.
- ☐ Wat het Duitse leger allemaal deed in Nederland.

8

Wereldberoemd

8a Door wie is Nederland bevrijd?

Kruis de goede antwoorden aan.

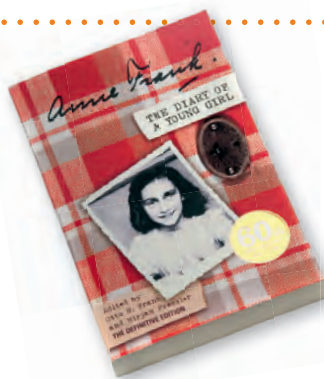
- ☐ Canadese soldaten
- ☐ Russische soldaten
- ☐ Amerikaanse soldaten
- ☐ Duitse soldaten

8b Waarom werd het dagboek van Anne Frank heel belangrijk na de oorlog? Leg uit.

Door het dagboek weten mensen

.....

.....

Dit is een kopie van:
Werkboek, pagina 81

les 3 – Op bezoek bij Drees

Willem Drees was na de oorlog minister-president. Op een dag kwam een Amerikaan op theevisite. Dat zou wel eens de belangrijkste theevisite in de geschiedenis kunnen zijn. De Amerikaan schreef een ansichtkaart naar huis. Wat stond erop?

1

A

Lees bron A en B. Eindelijk, de oorlog is voorbij! Welke woorden horen bij Nederland na de oorlog? Vul het woordweb aan.

B

net na de oorlog

Vul het jaar in en je hebt het eerste cijfer van de postcode van de ansichtkaart.

Nijmegen werd gebombardeerd in 194

2

C

Lees bron C en D. Wat deed het Nederlandse volk en wat deed de regering? Schrijf de woorden op de goede plek.

Kies uit: **zuinig leven – huizen bouwen – weinig loon –**

bruggen en wegen bouwen – zorgen dat fabrieken producten maken.

D

Nederlandse volk

.....

.....

.....

regering

.....

.....

.....

Wie was na de oorlog minister-president?

Kijk naar het schema. Hoeveel antwoorden heb je bij 'regering'

opgeschreven? Tel ze en schrijf het getal hier:

3

E

F

G

H

I

Lees bron E, F en I. Bekijk bron H. Welke zinnen zijn waar?

Kruis de goede antwoorden aan.

- ☐ Als je werkloos bent, krijg je AOW. (4)
- ☐ De WW is een uitkering voor werklozen. (2)
- ☐ Op 31 januari 1963 gebeurde er een ramp. (5)
- ☐ De regering ging ervoor zorgen dat Nederland werd beschermd tegen het water. (1)
- ☐ Oudere mensen hadden het vlak na de oorlog goed. (3)

Schrijf de nummers op die achter de goede zinnen staan.

Lees bron F en G. Waarom zijn de mensen zo blij en dankbaar?

.....

.....

Oplossing

Amerika gaf Nederland veel geld. Kwam dat door de theevisite?

Welke kaart stuurde Paul Hoffman naar huis?

Schrijf de nummers van de opdrachten op. Nu weet je de goede postcode en kun je de goede kaart lezen.

.....

les 4 – Nieuwe Nederlanders

1

Een succes

1a Leg uit waarom dit plaatje bij de wederopbouw hoort.

.....

.....

1b Waarom was de wederopbouw een succes?

Kruis de goede antwoorden aan.

- ☐ De maatregelen van de regering werkten.
- ☐ Iedereen deed zijn best.
- ☐ De Amerikanen werkten heel erg hard.
- ☐ De regering betaalde alle leningen terug.

1c Het ging beter met de economie in Nederland. Waarom was dat ook goed voor Amerika? Kruis het goede antwoord aan.

- ☐ Nederland kon nu sneller de lening aan Amerika terugbetalen.
- ☐ Toen Nederlanders weer rijk waren, kochten ze veel Amerikaanse producten.
- ☐ De wederopbouw in Amerika ging nu sneller.

2

Een nieuw leven

2a Schrijf drie landen op waar Nederlanders heen gingen voor een nieuw bestaan.

.....

2b Vul in. Kies uit: **keihard – land – opbouwen**.

Na de Tweede Wereldoorlog verhuisden veel mensen naar een ander

Daar moesten deze Nederlanders alles weer

Ook daar moest gewerkt worden voor een nieuw leven.

3

Niet zulk leuk werk

3a Omcirkel de goede antwoorden.

Het ging vanaf **1960** / **1970** heel goed met de economie.

Er waren **wel** / **niet** genoeg mensen om al het werk te doen.

Het ging zo goed dat er nog veel **banen** / **arbeiders** over waren.

3b Wat deden de bedrijven om genoeg mensen voor banen te vinden?

.....

.....

.....

4

Terug naar huis

4a Uit welke landen kwamen de eerste gastarbeiders? Schrijf twee landen op.

1

2

4b Hoe lang zouden gastarbeiders in Nederland blijven? Kruis het goede antwoord aan.

- ☐ voor altijd
- ☐ tijdelijk
- ☐ korter dan een week

4c Wat denk je dat een gastarbeider vooral miste van thuis? Schrijf drie voorbeelden op.

.....

.....

Dit is een kopie van:
Werkboek, pagina 85

les 4 – Nieuwe Nederlanders

5

Een tweede groep

5a Wat gebeurde er eerst? Wat gebeurde daarna? Zet de zinnen in de goede volgorde. Zet de nummers 1 tot en met 3 ervoor.

- ☐ Nederlandse bedrijven bleven op zoek naar gastarbeiders.
- ☐ Ze bleven voor altijd met hun gezinnen in Nederland wonen.
- ☐ Er kwam een tweede groep gastarbeiders in Nederland werken.

5b Uit welke landen kwam de tweede groep gastarbeiders?
Omcirkel de goede landen.

Spanje / Marokko / Engeland / India / Zweden / Turkije

6

Meer nieuwkomers

6a Er kwamen gastarbeiders naar Nederland. Welke twee groepen mensen kwamen ook naar Nederland?

- 1
- 2

6b Welke landen waren koloniën van Nederland? Kruis de goede antwoorden aan.

- ☐ Suriname
- ☐ de Antillen
- ☐ Italië
- ☐ Indonesië
- ☐ Marokko

7

Lekker eten!

- 7a** Nieuwkomers brachten hun eigen taal en gewoontes mee. Wat gebeurde daardoor in Nederland? Kruis het goede antwoord aan.
- ☐ Niets. Het bleef hier hetzelfde.
 - ☐ Nederland veranderde door de gewoontes van de nieuwkomers.
- 7b** Wat hoort bij de gewoontes, taal en godsdienst van de nieuwkomers? Omcirkel de goede antwoorden.

moskee / Sinterklaas / Suikerfeest / Kerstmis / Turkse muziek

8

Veranderd land

- 8a** Waarom spreken veel kinderen twee talen? Kruis het goede antwoord aan.
- ☐ Ze zitten op tweetalig onderwijs.
 - ☐ Op school spreken ze Nederlands en thuis een andere taal.
 - ☐ Ze komen uit landen waar twee talen gesproken worden.
- 8b** Dit is een school tijdens de Sinterklaasviering. Hoe kun je zien dat Nederland een veelkeurig land wordt genoemd? Leg uit.

.....

.....

Dit is een kopie van:
Werkboek, pagina 87

les 5 – Kijkplaat

1

De Tweede Wereldoorlog

Maak de zinnen af. Trek lijnen.

Door de crisis in de jaren dertig ...

In Duitsland beloofde ...

In 1940 begon de ...

In Nederland maakten sommige mensen ...

Adolf Hitler dat hij alle problemen zou oplossen.

het de Duitsers moeilijk, anderen deden niets.

Tweede Wereldoorlog.

werden veel mensen werkloos.

2

Zware tijden

2a Bekijk het bovenste deel van de kijkplaat. In Nederland kwamen regels voor Joden. Welke regel zie je hier?

.....

.....

.....

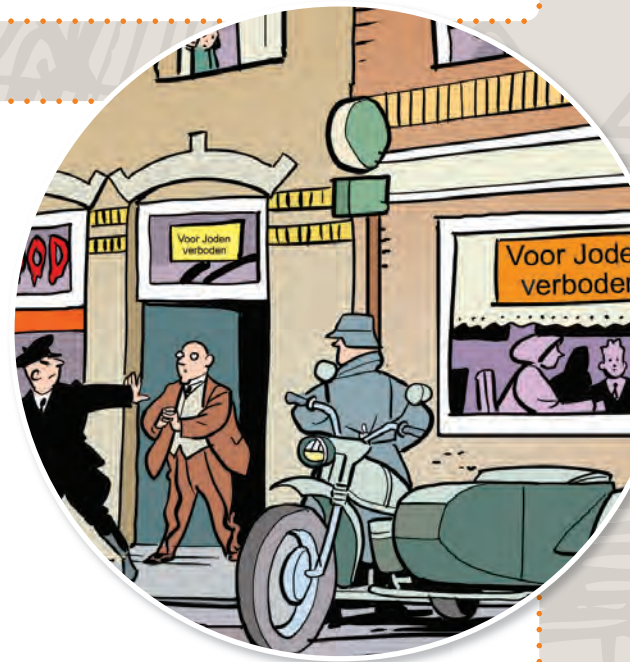
2b Welk begrip past bij die regel?

2c Wat is onderduiken?

.....

2d Waarom werd Anne Frank na haar dood beroemd?

.....

3

Na de oorlog

3a Welke woorden staan hier? Schrijf ze onder de tekst. Na de oorlog moest iedereen keihard werken aan de **1 DERWEBOPUW**. De minister-president heette **2 SEERD**. Maar heel veel mensen bleven **3 MRA**. Er kwamen wetten zoals de **4 AWO** voor ouderen en de WW voor werklozen.

1 3

2 4

3b Met welke vijand kreeg Nederland na de oorlog te maken?

4

Nieuwe Nederlanders

4a Naar welke landen vertrokken veel Nederlanders na de oorlog?

.....

4b Uit welke landen kwamen veel mensen naar Nederland?

.....

4c Schrijf twee redenen op waarom mensen uit andere landen naar Nederland komen.

1

2

4d Bekijk het onderste deel van de kijkplaat. Waaraan kun je zien dat Nederland een veelkleurig land is? Schrijf drie dingen op.

1

2

3

Dit is een kopie van:
Werkboek, pagina 89

thema 5 – Oorlog en opnieuw beginnen

tijd van wereldoorlogen tijd van televisie en computer

Op bezoek bij Drees

les 3

In de tijd van Willem Drees leefde iedereen heel zuinig. Hoe zou een kinderfeestje er toen uit hebben gezien? Vast niet met z'n allen naar een groot zwemparadijs en friet en hamburgers toe. Maar hoe dan wel? Dat gaan jullie bedenken.

Wat ga ik doen?

Je gaat een uitnodiging maken voor een zomers kinderfeestje in de jaren vijftig, vlak na de Tweede Wereldoorlog.

Maar eerst ga je vragen beantwoorden, zodat je weet hoe de kinderen toen leefden en wat er toen gebeurde in Nederland.

Hoe ga ik het doen?

Lees bron A. Welke problemen waren er in Nederland na de oorlog?

.....

.....

Lees bron C en D. Waarom moesten gezinnen in de jaren vijftig heel zuinig leven?

.....

Maak nu een woordweb over kinderen en gezinnen in de jaren vijftig.

.....

.....

.....

.....

gezin in de jaren vijftig

Lees bron E en F. Hoe heet de wet die ervoor zorgt dat je geld krijgt als je je baan kwijtraakt?

.....

Lees bron H en I. Waar moest Nederland na de oorlog tegen vechten?

.....

- Dit gebruik je**
- kleurpotloden
 - lijm
 - schaar
 - stiften
 - tijdschriften om plaatjes uit te gebruiken
 - vellen gekleurd papier

Ik doe mijn werk

Bedenk eerst vijf leuke dingen die je kunt doen met kinderen in de jaren vijftig. Let op! Ze mogen geen geld kosten.

1 een speurtocht door de buurt

2

3

4

5

Bedenk nu vijf dingen die je kunt eten en drinken en die weinig geld kosten. Maar ze moeten wel feestelijk zijn!

1 zelfgemaakte limonade van fruit uit de tuin

2

3

4

5

Maak nu je uitnodiging. Gebruik gekleurd papier. Schrijf op wat jullie gaan doen en wat jullie te eten krijgen. Vergeet ook niet te zeggen of de kinderen thuisgebracht worden of niet! Schrijf alles netjes op. Je mag er ook plaatjes bij plakken.

Ik kijk mijn werk na

Omcirkel je antwoord.

En? Krijg je al zin in jouw feest? **ja** / **nee**

Is het makkelijk of moeilijk om iets te bedenken met weinig geld? **ja** / **nee**

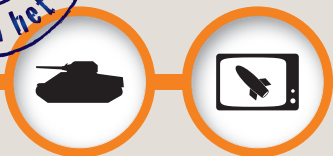
Denk je dat kinderen in de jaren vijftig hun feestjes maar stom en saai vonden? **ja** / **nee**

Deze dingen moet je nog weten over de jaren vijftig:

- De meeste gezinnen hadden geen auto.
- Computers en mobieltjes bestonden nog niet.
- Heel weinig mensen hadden een televisie.
- Dvd-spelers bestonden nog niet.
- Er waren geen winkels waar je goedkope, plastic spullen kon kopen.

Dit is een kopie van:
Werkboek, pagina 91

Kijkplaat

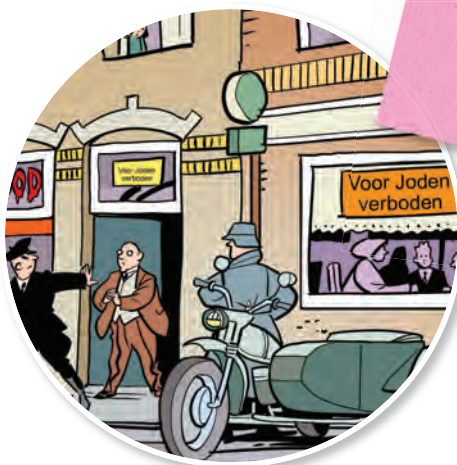
les 5

Er is veel veranderd in Nederland in de afgelopen zeventig jaar. Van die veranderingen ga jij een collage maken, zodat je het kunt laten zien aan de rest van de school!

Wat ga ik doen?

Je gaat een collage maken over Nederland tijdens en na de oorlog.

Dit gebruik je

- groot vel papier (A3)
- kleurpotloden
- lijm
- schaar
- tijdschriften of folders om plaatjes uit te gebruiken

Kijk eerst goed naar de kijkplaat en beantwoord de vragen.

Waarom staat er een bordje: 'Voor Joden Verboden'?

.....

.....

.....

Op de kijkplaat zie je mensen met een gele ster op hun kleding. Wat is dat voor ster? En wat betekent de ster?

.....

.....

.....

Uit welke landen kwamen veel mensen naar Nederland vanaf 1960?

.....

Waarom kun je zien dat Nederland een veelkleurig land is? Schrijf drie dingen op van de kijkplaat.

1

2

3

Hoe ga ik het doen?

In je collage komen vier tijden. Maak daarom eerst vier vakken op je vel A3.

Linksboven schrijf je: De crisis

Rechtsboven schrijf je: De oorlog

Linksonder schrijf je: De wederopbouw

Rechtsonder schrijf je: Veelkleurig Nederland

Ik doe mijn werk

Blader door de tijdschriften. Knip alles uit wat je kunt gebruiken voor de verschillende tijden van je collage. Plak alles wat je hebt gevonden in het goede vak. Je mag er ook dingen bij schrijven. Of tekenen.

Ik kijk mijn werk na

Omcirkel je antwoord.

Krijg je een goed beeld van alles wat er gebeurde in die tijd? **ja** / **nee**

Zijn er nog dingen onduidelijk? **ja** / **nee**

Vond je het leuk om een collage te maken? **ja** / **nee**

Was het makkelijk om goede plaatjes te vinden? Of juist niet?

.....